

KODEKS RODZINNY I OPIEKUŃCZY

Komentarz

Grzegorz Jędrejek

KOMENTARZE PRAKTYCZNE

2. WYDANIE

KODEKS RODZINNY I OPIEKUŃCZY

Komentarz

Grzegorz Jędrejek

KOMENTARZE PRAKTYCZNE

Zamów książkę w księgarni internetowej

proinfo.pl
księgarnia internetowa

2. WYDANIE

Stan prawny na 1 sierpnia 2017 r.

Wydawca
Magdalena Stojek-Siwińska

Redaktor prowadzący
Adam Choiński

Opracowanie redakcyjne i tamanie
JustLuk

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

prawolubni

SZANUJMY PRAWO I WŁASNOŚĆ
Więcej na www.legalnakultura.pl
POLSKA IZBA KSIĄŻKI

© Copyright by
Wolters Kluwer Polska SA, 2017

ISBN: 978-83-8107-681-4

2. wydanie

Dział Praw Autorskich
01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33
tel. 22 535 82 19
e-mail: ksiazki@wolterskluwer.pl
www.wolterskluwer.pl
księgarnia internetowa www.profinfo.pl

Spis treści

Wykaz skrótów	7
Wykaz komentarzy, podręczników i wzorów pism	15
Przedmowa do wydania drugiego	19
Wprowadzenie do wydania pierwszego (tom I)	21
Wprowadzenie do wydania pierwszego (tom II)	23
Wprowadzenie do wydania pierwszego (tom III)	25
Ustawa z 25.02.1964 r.1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz.U. z 2017 r. poz. 682)	27
Tytuł I. Małżeństwo	29
Dział I. Zawarcie małżeństwa	31
Dział II. Prawa i obowiązki małżonków	129
Dział III. Małżeńskie ustroje majątkowe	160
Rozdział I. Ustawowy ustrój majątkowy	173
Rozdział II. Umowne ustroje majątkowe	372
Oddział 1. Przepisy ogólne	372
Oddział 2. Wspólność majątkowa	386
Oddział 3. Rozdzielność majątkowa	391
Oddział 4. Rozdzielność majątkowa z wyrównaniem dorobków	396
Rozdział III. Przymusowy ustrój majątkowy	402
Dział IV. Ustanie małżeństwa	422
Dział V. Separacja	541

Tytuł II. Pokrewieństwo i powinowactwo	557
Dział I. Przepisy ogólne	559
Dział Ia. Rodzice i dzieci	564
Rozdział I. Pochodzenie dziecka	564
Oddział 1. Macierzyństwo	570
Oddział 2. Ojcostwo	585
Rozdział II. Stosunki między rodzicami a dziećmi	686
Oddział 1. Przepisy ogólne	693
Oddział 2. Władza rodzicielska	704
Oddział 2a. Piecza zastępcza	782
Oddział 3. Kontakty z dzieckiem	803
Dział II. Przynależność	819
Dział III. Obowiązek alimentacyjny	889
Tytuł III. Opieka i kuratela	971
Dział I. Opieka nad małoletnim	975
Rozdział I. Ustanowienie opieki	975
Rozdział II. Sprawowanie opieki	1002
Rozdział III. Nadzór nad sprawowaniem opieki	1053
Rozdział IV. Zwolnienie opiekuna i ustanie opieki	1063
Dział II. Opieka nad ubezwłasnowolnionym całkowicie	1074
Dział III. Kuratela	1087

Wykaz skrótów

Źródła prawa

- d.p.a.s.c. – ustawa z 29.09.1986 r. – Prawo o aktach stanu cywilnego (Dz.U. z 2011 r. poz. 1264 ze zm.) – utracił moc
- EKPC – europejska Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzona w Rzymie 4.11.1950 r., zmieniona następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona Protokołem nr 2 (Dz.U. z 1993 r. poz. 284 ze zm.), a następnie zmieniona i uzupełniona Protokołem nr 14 zmieniającym system kontroli Konwencji (Dz.U. z 2010 r. poz. 587)
- k.c. – ustawa z 23.04.1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. z 2017 r. poz. 459 ze zm.)
- k.c.KP – Kodeks cywilny Królestwa Polskiego (Dziennik Praw Królestwa Polskiego z 1825 r. Nr 5, poz. 1 ze zm.), utracił moc 1.01.1947 r. na podstawie art. 13 § 1 dekretu z 12.11.1946 r. – Przepisy ogólne prawa cywilnego (Dz.U. poz. 369)
- k.h. – rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 27.06.1934 r. – Kodeks handlowy (Dz.U. poz. 502 ze zm.)
- k.k. – ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. z 2016 r. poz. 1137 ze zm.)
- k.k.w. – ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks karny wykonawczy (Dz.U. z 2017 r. poz. 665 ze zm.)

- KN – kodeks Napoleona z 1804 r. (K.N. z 1808 r. Nr 1, poz. 1), wszedł w życie we Francji 21.03.1804 r., na ziemiach polskich wszedł w życie w Księstwie Warszawskim na mocy Konstytucji Księstwa Warszawskiego oraz rozporządzenia Księcia Warszawskiego – 1.05.1808 r., utracił moc 1.01.1947 r. na podstawie art. 13 § 1 dekretu z 12.11.1946 r. – Przepisy ogólne prawa cywilnego (Dz.U. poz. 369)
- Konstytucja RP – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2.04.1997 r. (Dz.U. poz. 483 ze zm.)
- konwencja o prawach dziecka – Konwencja o prawach dziecka, przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych 20.11.1989 r. (Dz.U. z 1991 r. poz. 526 ze zm.)
- konwencja o przysposobieniu dzieci – Europejska konwencja o przysposobieniu dzieci, sporządzona w Strasburgu 24.04.1967 r. (Dz.U. z 1999 r. poz. 1157)
- konwencja o statusie prawnym dziecka pozamałżeńskiego – Europejska konwencja o statusie prawnym dziecka pozamałżeńskiego, sporządzona w Strasburgu 15.10.1975 r. (Dz.U. z 1999 r. poz. 888)
- konwencja o wykonywaniu praw dzieci – Europejska konwencja o wykonywaniu praw dzieci, sporządzona w Strasburgu 25.01.1996 r. (Dz.U. z 2000 r. poz. 1128)
- Konwencja z 1962 r. – Konwencja w sprawie zgody na zawarcie małżeństwa, najniższego wieku małżeńskiego i rejestracji małżeństw otwarta do podpisu w Nowym Jorku 10.12.1962 r. (Dz.U. z 1969 r. poz. 53)
- k.p. – ustawa z 26.06.1974 r. – Kodeks pracy (Dz.U. z 2016 r. poz. 1666 ze zm.)
- k.p.a. – ustawa z 14.06.1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (Dz.U. z 2017 r. poz. 1257)
- k.p.c. – ustawa z 17.11.1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2016 r. poz. 1822 ze zm.)

- k.p.k. – ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 2016 r. poz. 1749 ze zm.)
- k.p.kan. – Kodeks prawa kanonicznego z 25.01.1983 r.
- k.r. – ustawa z 27.06.1950 r. – Kodeks rodzinny (Dz.U. poz. 308 ze zm.) – utracił moc
- k.r.o. – ustawa z 25.02.1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz.U. z 2017 r. poz. 682)
- k.s.h. – ustawa z 15.09.2000 r. – Kodeks spółek handlowych (Dz.U. z 2017 r. poz. 1577)
- k.w. – ustawa z 20.05.1971 r. – Kodeks wykroczeń (Dz.U. z 2015 r. poz. 1094 ze zm.)
- o.p. – ustawa z 29.08.1997 r. – Ordynacja podatkowa (Dz.U. z 2017 r. poz. 201 ze zm.)
- p.a.s.c. – ustawa z 28.11.2014 r. – Prawo o aktach stanu cywilnego (Dz.U. z 2016 r. poz. 2064 ze zm.).
- p.p.m. – ustawa z 4.02.2011 r. – Prawo prywatne międzynarodowe (Dz.U. z 2015 r. poz. 1792)
- pr. bank. – ustawa z 29.08.1997 r. – Prawo bankowe (Dz.U. z 2016 r. poz. 1988 ze zm.)
- pr. not. – ustawa z 14.02.1991 r. – Prawo o notariacie (Dz.U. z 2016 r. poz. 1796 ze zm.)
- pr. sp. – ustawa z 16.09.1982 r. – Prawo spółdzielcze (Dz.U. z 2017 r. poz. 1560)
- pr. up. – ustawa z 28.02.2003 r. – Prawo upadłościowe (Dz.U. z 2016 r. poz. 2171 ze zm.)
- p.w.k.r.o. – ustawa z 25.02.1964 r. – Przepisy wprowadzające kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz.U. poz. 60)
- r.d.r.s.c. – rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych z 29.01.2015 r. w sprawie wzorów dokumentów wydawanych z zakresu rejestracji stanu cywilnego (Dz.U. poz. 194 ze zm.).
- r.o.c.a. – rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 22.10.2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz.U. poz. 1800 ze zm.)

- r.o.c.r.p. – rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 22.10.2015 r. sprawie opłat za czynności radców prawnych (Dz.U. poz. 1804 ze zm.)
- r.u.s.p. – rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 23.12.2015 r. – Regulamin urzędowania sądów powszechnych (Dz.U. poz. 2316 ze zm.)
- u.FUS – ustawa z 17.12.1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. z 2017 r. poz. 1383 ze zm.)
- u.k.s.c. – ustawa z 28.07.2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U. z 2016 r. poz. 623 ze zm.)
- u.k.w.h. – ustawa z 6.07.1982 r. o księgach wieczystych i hipotece (Dz.U. z 2017 r. poz. 1007 ze zm.)
- u.o.p.l. – ustawa z 21.06.2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego (Dz.U. z 2016 r. poz. 1610 ze zm.)
- u.o.z.p. – ustawa z 19.08.1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (Dz.U. z 2017 r. poz. 882 ze zm.)
- u.p.b. – ustawa z 5.02.2015 r. o płatnościach w ramach systemów wsparcia bezpośredniego (Dz.U. z 2017 r. poz. 278 ze zm.)
- u.p.d.o.f. – ustawa z 26.07.1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (Dz.U. z 2016 r. poz. 2032 ze zm.)
- u.p.e.a. – ustawa z 17.06.1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji (Dz.U. z 2017 r. poz. 1201 ze zm.)
- u.p.o.u.a. – ustawa z 7.09.2007 r. o pomocy osobom uprawnionym do alimentów (Dz.U. z 2017 r. poz. 489 ze zm.)
- u.p.s. – ustawa z 12.03.2004 r. o pomocy społecznej (Dz.U. z 2016 r. poz. 930 ze zm.)
- u.s.m. – ustawa z 15.12.2000 r. o spółdzielniach mieszkaniowych (Dz.U. z 2013 r. poz. 1222 ze zm.)
- u.KRS – ustawa z 20.08.1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym (Dz.U. z 2017 r. poz. 700 ze zm.)

- ustawa o Policji – ustawa z 6.04.1990 r. o Policji (Dz.U. z 2016 r. poz. 1782 ze zm.)
- u.w.l. – ustawa z 24.06.1994 r. o własności lokali (Dz.U. z 2015 r. poz. 1892 ze zm.)
- u.w.r. – ustawa z 9.06.2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz.U. z 2017 r. poz. 697 ze zm.)
- z.k.r.o.2004 – ustawa z 17.06.2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1691)
- z.k.r.o.2008 – ustawa z 6.11.2008 r. o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1431) – utracił moc
- z.k.r.o.2015 – ustawa z 25.06.2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz ustawy – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. poz. 1062)

Organy orzekające

- NSA – Naczelny Sąd Administracyjny
- SA – Sąd Apelacyjny
- SN – Sąd Najwyższy
- TK – Trybunał Konstytucyjny
- WSA – Wojewódzki Sąd Administracyjny

Czasopisma, publikatory i inne

- AIS – Acta Iuris Stetinensis
- Annales UMCS – Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska
- Arch. Med. Sąd. – Archiwum Medycyny Sądowej
- AUL Fol. Iur. – Acta Universitatis Lodziensis Folia Iuridica
- AUW – Acta Universitatis Wratislaviensis
- Biul. RPO-Mat. – Biuletyn Rzecznika Praw Obywatelskich – Materiały
- Biul. SN – Biuletyn Sądu Najwyższego
- BMS – Biuletyn Ministerstwa Sprawiedliwości
- CPH – Czasopismo Prawno-Historyczne

Dor. Podat.	– Doradca Podatkowy
DPP	– Demokratyczny Przegląd Prawniczy
EP	– Edukacja Prawnicza
EPS	– Europejski Przegląd Sądowy
GP	– Gazeta Prawna
GSP	– Gdańskie Studia Prawnicze
GSP-Prz. Orz.	– Gdańskie Studia Prawnicze – Przegląd Orzecznictwa
KPP	– Kwartalnik Prawa Prywatnego
KRS	– Krajowy Rejestr Sądowy
KSP	– Krakowskie Studia Prawnicze
Kwart. KSSiP	– Kwartalnik Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury
M. Praw.	– Monitor Prawniczy
NC	– Nowa Currenda
NP	– Nowe Prawo
NPN	– Nowy Przegląd Notarialny
OSA	– Orzecznictwo Sądów Apelacyjnych
OSN	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego
OSNC	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna
OSNCP	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna i Pracy
OSNC-ZD	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna. Zbiór Dodatkowy
OSNKW	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Karno i Wojskowa
OSNP	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych
OSNPG	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego, Wydawnictwo Prokuratury Generalnej
OSNwSK	– Rocznik Orzecznictwa Sądu Najwyższego w Sprawach Karnych
OSP	– Orzecznictwo Sądów Polskich (od 1990 r.)
OSPiKA	– Orzecznictwo Sądów Polskich i Komisji Arbitrażowych (1957–1989)
PAK	– Prawo – Administracja – Kościół

Pal.	– Palestra
PiP	– Państwo i Prawo
PiŻ	– Prawo i Życie
PiZS	– Praca i Zabezpieczenie Społeczne
PN	– Przegląd Notarialny
PP	– Prawo Pracy
PPP	– Przegląd Prawa Publicznego
PPC	– Polski Proces Cywilny
PPE	– Przegląd Prawa Egzekucyjnego
PPH	– Przegląd Prawa Handlowego
Pr. Bank.	– Prawo Bankowe
Pr. Sp.	– Prawo Spółek
Probl.	– Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze
Opiek.-Wychow.	
Probl. Praw.	– Problemy Praworządności
Probl. Rodz.	– Problemy Rodziny
Probl. WPMEiP	– Problemy Współczesnego Prawa Międzynarodowego, Europejskiego i Porównawczego
Prok. i Pr.	– Prokuratura i Prawo
Prok. i Pr.-wkł.	– Prokuratura i Prawo – wkładka
Prz. Sejm.	– Przegląd Sejmowy
PS	– Przegląd Sądowy
PWS	– Problemy Wymiaru Sprawiedliwości
Rej.	– Rejent
RiPr.	– Rodzina i Prawo
RNPKUL	– Roczniki Nauk Prawnych Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego
RPEiS	– Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny
Rzesz. Zesz. Nauk.	– Rzeszowskie Zeszyty Naukowe
SC	– Studia Cywilistyczne
SI	– Studia Iuridica
SIL	– Studia Iuridica Lublinensia
SIT	– Studia Iuridica Toruniensia
SIS	– Studia Iuridica Silesiana
SPKUL	– Studia Prawnicze Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego

---

SPP	– Studia Prawa Prywatnego
SPW	– Studia z Prawa Wyznaniowego
ST	– Samorząd Terytorialny
St. Cyw.	– Studia Cywilistyczne
St. Pr.-Ek.	– Studia Prawno-Ekonomiczne
St. Praw.	– Studia Prawnicze
USC	– Urząd Stanu Cywilnego
WPP	– Wojskowy Przegląd Prawniczy
ZNIBPS	– Zeszyty Naukowe Instytutu Badania Prawa Sądowego
ZNUG	– Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Gdańskiego
ZNUJ	– Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego
ZNUMK	– Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika
ZNUSz	– Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego
ZPAMS	– Zeszyty Problemowo-Analityczne Ministerstwa Sprawiedliwości
ZPUKSW	– Zeszyty Prawnicze Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego

Wykaz komentarzy, podręczników i wzorów pism

Komentarze i opracowania systemowe

Alimenty. Komentarz, red. J. Ignaczewski, Warszawa 2011

Ciepła H., Ignaczewski J., Skibińska-Adamowicz J., *Komentarz do spraw rodzinnych*, red. J. Ignaczewski, Warszawa 2012

Gajda J., *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Akty stanu cywilnego. Komentarz*, Warszawa 2002

Gromek K., *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, Warszawa 2016

Gudowski J., *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Orzecznictwo*, Kraków 1998

Haak H., *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz do art. 61⁷–91*, Toruń 2009

Haak H., Haak-Trzuskawska A., *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz do art. 145–184*, Toruń 2012

Jędrejek G., *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Małżeństwo. Komentarz do art. 1–61⁶*, Warszawa 2013

Jędrejek G., *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Pokrewieństwo i powinowactwo. Komentarz do art. 61⁷–144¹*, Warszawa 2014

Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz, red. B. Dobrzański, J. Ignatowicz, Warszawa 1975

Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz, red. H. Dolecki, T. Sokołowski, Warszawa 2013

Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz, red. M. Grudziński, J. Ignatowicz, Warszawa 1966

Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz, red. K. Piasecki, Warszawa 2011

Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz, red. K. Pietrzykowski, Warszawa 2012

- Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, red. K. Pietrzykowski, Warszawa 2015
- Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, red. J. Wierciński, Warszawa 2014
- Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz. Przepisy wprowadzające KRO*, t. 5, red. K. Osajda, Warszawa 2017
- Lech-Chelmińska M., Przybyła V., *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Praktyczny komentarz z orzecznictwem*, Warszawa 2006
- Prawo rodzinne. Meritum*, red. G. Jędrejek, Warszawa 2015
- Stojanowska W., Kosek M., *Nowelizacja prawa rodzinnego na podstawie ustaw z 6 listopada 2008 r. i 10 czerwca 2010 r. Analiza – wykładnia – komentarz*, red. W. Stojanowska, Warszawa 2011
- System Prawa Prywatnego*, t. 1, *Prawo cywilne – część ogólna*, red. M. Safjan, Warszawa 2007
- System Prawa Prywatnego*, t. 2, *Prawo cywilne – część ogólna*, red. Z. Radwański, Warszawa 2002
- System Prawa Prywatnego*, t. 3, *Prawo rzeczowe*, red. T. Dybowski, Warszawa 2003
- System Prawa Prywatnego*, t. 4, *Prawo rzeczowe*, red. Z. Radwański, Warszawa 2007
- System Prawa Prywatnego*, t. 11, *Prawo rodzinne i opiekuńcze*, red. T. Smyczyński, Warszawa 2009
- System Prawa Prywatnego*, t. 12, *Prawo rodzinne i opiekuńcze*, red. T. Smyczyński, Warszawa 2003, 2011
- System Prawa Rodzinnego i Opiekuńczego*, red. J.S. Piątowski, Ossolineum 1985
- Władza rodzicielska i kontakty z dzieckiem. Komentarz*, red. J. Ignaczewski, Warszawa 2012

Podręczniki

- Andrzejewski M., *Prawo rodzinne i opiekuńcze*, Warszawa 2014
- Bieliński A.K., Pannert M., *Prawo rodzinne*, Warszawa 2016
- Grzybowski S., *Prawo rodzinne. Zarys wykładu*, Warszawa 1980
- Ignatowicz J., *Prawo rodzinne. Zarys wykładu*, Warszawa 1996
- Ignatowicz J., Nazar M., *Prawo rodzinne*, Warszawa 2016
- Piaskowska O.M., Sadowski K., *Prawo rodzinne i opiekuńcze*, Warszawa 2013
- Smyczyński T., *Prawo rodzinne i opiekuńcze*, Warszawa 2005
- Smyczyński T., *Prawo rodzinne i opiekuńcze. Analiza i wykładnia*, Warszawa 2001

- Sokołowski T., *Prawo rodzinne. Zarys wykładu*, Poznań 2008
- Strzebińczyk J., *Prawo rodzinne*, Warszawa 2016
- Szer S., *Prawo rodzinne*, Warszawa 1966
- Szok N., Terlecki R., *Prawo rodzinne i opiekuńcze. Praktyka, orzecznictwo, kazusy*, Warszawa 2016
- Walaszek B., *Zarys prawa rodzinnego i opiekuńczego*, Warszawa 1971
- Winiarz J., *Prawo rodzinne*, Warszawa 1994
- Winiarz J., Gajda J., *Prawo rodzinne*, Warszawa 1999
- Zieliński A. (aktualiz. G. Jędrejek), *Prawo rodzinne i opiekuńcze w zarysie*, Warszawa 2011

Wzory pism

- Ciepła H., *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Wzory pism procesowych w sprawach rodzinnych i opiekuńczych z objaśnieniami*, Warszawa 2005
- Haak H., *Prawo rodzinne. Wzory pism z objaśnieniami*, Warszawa 2005

Przedmowa do wydania drugiego

Komentarz, który otrzymują Czytelnicy, powstał na podstawie trzech tomów komentarza, które Wydawnictwo Wolters Kluwer opublikowało w latach 2013–2014. Zainteresowanie, jak również wpływ czasu skłoniły Wydawcę do wystąpienia z propozycją przygotowania przeze mnie wydania jednotomowego.

W komentarzu uwzględnione zostały nowelizacje Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego przyjęte przez ustawodawcę w latach 2014–2017. Uaktualnione zostało orzecznictwo obejmujące Sąd Najwyższy, Trybunał Konstytucyjny oraz sądy powszechne. Zachowany został praktyczny charakter komentarza, którego celem jest pomoc w dokonaniu wykładni przepisów Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego przez osoby stosujące prawo rodzinne. Nie zawsze są to wykwalifikowani prawnicy, albowiem prawo rodzinne stanowi ten dział prawa, z którym, co zauważył już Friedrich Carl von Savigny, zetknąć muszą się praktycznie wszyscy. Powyższe stwierdzenie wpłynęło na język opracowania, który w zamierzeniu autora ma być zrozumiały i przystępny dla każdego Czytelnika.

Komentarz uzupełniony został także o dyskusję doktrynalną. Niektóre zagadnienia, jak np. dotyczące małżeńskich umów majątkowych, zostały pogłębione, a przy tym przedstawione w sposób, który nie powinien budzić problemów interpretacyjnych.

Autor oczekuje na wszelkie uwagi Czytelników, które umożliwią być może w przyszłości przygotowanie opracowania wolnego od dostrzeżonych wad i niejasności.

dr hab. Grzegorz Jędrejek, prof. UKSW

Warszawa, czerwiec 2017 r.

Wprowadzenie do wydania pierwszego (tom I)

Celem niniejszego opracowania jest komentarz do przepisów tytułu I Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, który reguluje instytucję małżeństwa.

Rozważania szczegółowe poprzedzone zostały przedstawieniem bibliografii dotyczącej poszczególnych działów Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego.

Komentarz ma charakter praktyczny. Dlatego też w szerokim zakresie wykorzystano orzecznictwo przedmiotu, pomijając, w większości przypadków, spory w doktrynie dotyczące poszczególnych instytucji prawnych.

Małżeństwo potraktowane zostało jako stosunek prawny o charakterze osobistym, z którym związany jest ustrojowy stosunek majątkowy małżonków.

Jednym z założeń komentarza było połączenie zagadnień materialno-prawnych z procesowymi. Prawo rodzinne należy do tych działów prawa cywilnego, w których związek pomiędzy powyższymi jest najbardziej widoczny.

Autor, licząc na życzliwe przyjęcie publikacji, oczekuje na uwagi, które pozwolą ulepszyć opracowanie.

dr hab. Grzegorz Jędrejek, prof. UKSW

Warszawa, grudzień 2012 r.

Wprowadzenie do wydania pierwszego (tom II)

Niniejsze opracowanie stanowi drugi tom komentarza do Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, który poświęcony został problematyce pokrewieństwa i powinowactwa, uregulowanej w tytule II Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego. Wkrótce ukaże się tom trzeci zawierający komentarz do przepisów Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego regulujących opiekę i kuratelę.

Komentarz ma charakter praktyczny. Dlatego też do niezbędnego minimum ograniczono przedstawienie dyskusji w doktrynie dotyczącej zagadnień budzących kontrowersje. Charakter komentarza sprawia, że w szerokim zakresie wykorzystano orzecznictwo, w tym przede wszystkim orzecznictwo Sądu Najwyższego. Czytelnik z łatwością odróżni zagadnienia, które nie budzą wątpliwości w judykaturze, od tych, które nie były przedmiotem orzeczeń Sądu Najwyższego lub których dotyczy rozbieżne orzecznictwo. Najważniejsze, zdaniem autora, instytucje, terminy lub też pojęcia zostały w tekście pogrubione. Każdy z działów Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego poprzedzony został obszerną bibliografią, która ułatwia sięgnięcie do opracowań poświęconych w całości problemom szczegółowym.

Z komentarza mogą korzystać nie tylko prawnicy – zarówno teoretycy, jak i praktycy – lecz także wszyscy zainteresowani problematyką pokrewieństwa i powinowactwa. Komentowane przepisy w zdecydowanej

większości dotyczą dzieci, co zakłada branie pod uwagę ich dobra jako podstawowego kryterium przy wykładni.

Autor, mając nadzieję na życzliwe przyjęcie komentarza, oczekuje na uwagi, które mogą pomóc w przyszłości w pracach nad kolejnym wydaniem.

dr hab. Grzegorz Jędrejek, prof. UKSW

Warszawa, listopad 2013 r.

Wprowadzenie do wydania pierwszego (tom III)

Niniejsza publikacja stanowi ostatnią część komentarza do Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego. W Wydawnictwie Wolters Kluwer ukazał się w 2013 r. komentarz do przepisów zawartych w tytule I Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, omawiający przepisy dotyczące małżeństwa, a w 2014 r. komentarz obejmujący przepisy tytułu II dotyczące pokrewieństwa i powinowactwa. Trzecia część komentarza obejmuje przepisy regulujące opiekę i kuratelę zawarte w tytule III Kodeksu.

Ustawodawca w sposób kompleksowy uregulował instytucję opieki nad małoletnimi. Przepisy zawarte w art. 145–184 k.r.o. mają charakter wzorcowy, albowiem są one stosowane odpowiednio zarówno do opieki nad osobą ubezwłasnowolnioną całkowicie (art. 175 k.r.o.), jak i do kurateli (art. 178 § 2 k.r.o.).

Kuratela jedynie w ograniczonym zakresie uregulowana została przez przepisy tytułu III k.r.o. Poszczególne rodzaje kurateli występują zarówno w przepisach Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, Kodeksu cywilnego, Kodeksu postępowania cywilnego, jak i w wielu innych ustawach.

Komentarz do przepisów tytułu księgi trzeciej nie ogranicza się do wykładni komentowanych przepisów. Wskazano również regulacje zawarte w innych ustawach, w tym przede wszystkim w Kodeksie postępowania cywilnego, które odpowiadają przepisom materialnoprawnym.

Tak jak w poprzednich częściach komentarza, starano się o integralne przedstawienie zagadnienia, tzn. z uwzględnieniem także regulacji z zakresu postępowania cywilnego. Zachowano również praktyczny wymiar komentarza, który oznacza z jednej strony szerokie wykorzystanie orzecznictwa, przede wszystkim orzecznictwa Sądu Najwyższego, a z drugiej – ograniczenie do niezbędnego minimum dyskusji doktrynalnej.

Chciałbym podziękować Wydawnictwu Wolters Kluwer SA za podjęcie decyzji o publikacji komentarza, a przede wszystkim tym osobom, które z ramienia Wydawnictwa zaangażowane były bezpośrednio w proces redakcyjny.

Dziękuję również Czytelnikom dwóch wcześniej wydanych części, ufając, że również część trzecia spotka się z ich zainteresowaniem.

dr hab. Grzegorz Jędrejek, prof. UKSW

Warszawa, luty 2014 r.

USTAWA

z 25.02.1964 r.

**Kodeks rodzinny
i opiekuńczy**

(Dz.U. z 2017 r. poz. 682)

TYTUŁ I
Małżeństwo

DZIAŁ I

Zawarcie małżeństwa

Literatura dotycząca pojęcia małżeństwa i rodziny oraz zawarcia małżeństwa: F. Adamski, *Modele małżeństwa i rodziny a kultura masowa*, Warszawa 1970; F. Adamski, *Socjologia małżeństwa i rodziny. Wprowadzenie*, Warszawa 1984; M. Albiński, A. Czajkowska, *Prawo o aktach stanu cywilnego z objaśnieniami*, Toruń 1995; K. Bagan-Kurluta, *Zawieranie małżeństw przez cudzoziemców. Uwagi na temat zmiany ustawy o aktach stanu cywilnego*, „*Studia Prawnicze. Rozprawy i Materiały*” 2015/1; J. Balicki, *Problemy kolizyjne prawa małżeńskiego*, Warszawa 1957; M. Balwicka-Szczyrba, *Zasady biegu 5-dniowego terminu z art. 8 § 3 kodeksu rodzinnego i opiekuńczego* [w:] *Przesłanki konieczne zawarcia małżeństwa. Próba systematyzacji zagadnienia w aspekcie wymogów formy religijnej*, red. A. Tunia, Lublin 2011; B. Banaszak, M. Zieliński, *Konstytucyjne i ustawowe pojęcie rodziny*, MoP 2014/7; B. Banaszek, „*Małżeństwo jako związek kobiety i mężczyzny*”. O niektórych implikacjach art. 18 Konstytucji RP, KPP 2013/3; E. Budna, *Stan cywilny przysposobionego anonimowo*, PiP 1994/3; J. Cagara, *Postępowanie nieprocesowe w sprawach dotyczących zawarcia małżeństwa z obywatelem polskim*, NP 1979/2; J. Cagara, *Sąd jako władza opiekuńcza a małżeństwo małoletnich*, NP 1957/1; Z. Celmer, *Małżeństwo*, Warszawa 1989; M. Chajda, *Zawarcie małżeństwa przez pełnomocnika* [w:] *Przesłanki konieczne zawarcia małżeństwa. Próba systematyzacji zagadnienia w aspekcie wymogów formy religijnej*, red. A. Tunia, Lublin 2011; A. Czajkowska, E. Pachniewska, *Prawo o aktach stanu cywilnego. Komentarz. Orzecznictwo. Wzory dokumentów i pism*, Warszawa 2009; A. Czajkowska, B. Ramocka-Tyfel, *Zmiana imienia i nazwiska. Geneza, komentarz, orzecznictwo, wzory decyzji*, Warszawa 2017; W. Chrzanowski, *Problem ochrony trwałości małżeństwa w polskim prawie rodzinnym* [w:] *Kościełne Prawo Procesowe. Materiały i Studia*, t. 1, Lublin–Sandomierz 1999; A. Cisek, J. Mazurkiewicz, J. Strzebińczyk, *O zmiany w prawie rodzinnym w celu wzmocnienia ochrony dobra dziecka*, NP 1990/10–12; J. Ciszewski, *W kwestii zawierania małżeństw przed polskim konsulem w Austrii*, PS 1992/3; J. Ciszewski, *Zakaz zawierania małżeństw z cudzoziemcami i wymóg uzyskania zezwolenia na zawarcie takich małżeństw a klauzula porządku publicznego*, Warszawa 1987; J. Ciszewski, *Zakazy i ograniczenia małżeństw z cudzoziemcami a klauzula porządku publicznego*, PiP 1984/3; B. Czech, *Kodeks rodzinny i opiekuńczy ze schematami. Prawo o aktach stanu cywilnego*, Warszawa 2010; P. Daniluk, *Glosa do wyroku SA w Katowicach z 30.04.2004 r.*, I ACa 276/04, Pal. 2006/7–8; M. Dobrowolski, *Status prawny*

Art. 1. § 1. Małżeństwo zostaje zawarte, gdy mężczyzna i kobieta jednocześnie obecni złożą przed kierownikiem urzędu stanu cywilnego oświadczenia, że wstępują ze sobą w związek małżeński.

§ 2. Małżeństwo zostaje również zawarte, gdy mężczyzna i kobieta zawierający związek małżeński podlegający prawu wewnętrznemu kościoła albo innego związku wyznaniowego w obecności duchownego oświadczą wolę jednoczesnego zawarcia małżeństwa podlegającego prawu polskiemu i kierownik urzędu stanu cywilnego następnie sporządzi akt małżeństwa. Gdy zostaną spełnione powyższe przesłanki, małżeństwo uważa się za zawarte w chwili złożenia oświadczenia woli w obecności duchownego.

§ 3. Przepis paragrafu poprzedzającego stosuje się, jeżeli ratyfikowana umowa międzynarodowa lub ustawa regulująca stosunki między państwem a kościołem albo innym związkiem wyznaniowym przewiduje możliwość wywołania przez związek małżeński podlegający prawu wewnętrznemu tego kościoła albo innego związku wyznaniowego takich skutków, jakie pociąga za sobą zawarcie małżeństwa przed kierownikiem urzędu stanu cywilnego.

§ 4. Mężczyzna i kobieta, będący obywatelami polskimi przebywającymi za granicą, mogą zawrzeć małżeństwo również przed polskim konsulem lub przed osobą wyznaczoną do wykonywania funkcji konsula.

Spis treści

I. Małżeństwo	40
II. Ochrona małżeństwa w świetle Konstytucji RP i prawa międzynarodowego	43
III. Zawarcie małżeństwa	46
IV. Przesłanki zawarcia małżeństwa cywilnego . .	48
V. Małżeństwo zawarte przed duchownym	51
VI. Małżeństwo zawarte przed konsulem	54
VII. Konkubinaty	56
VIII. Wybrane zagadnienia dotyczące międzynarodowego postępowania cywilnego oraz prawa prywatnego międzynarodowego . .	62

I. Małżeństwo

1. W doktrynie przeważa pogląd traktujący małżeństwo jako **stosunek prawny**, w którego skład wchodzi uprawnienia i obowiązki, zarówno niemajątkowe, jak i majątkowe (por. J. Strzebińczyk, *Prawo rodzinne*, Kraków 2002, s. 127 i n.). Według J. Winiarza związek małżeński jest to „trwały stosunek prawny łączący zwykle dożywotnio mężczyznę i kobietę, którzy z zachowaniem konstytutywnych przesłanek przewidzianych w postanowieniach k.r.o. dokonali czynności prawnej zawarcia małżeństwa i w następstwie jej dokonania stali się równouprawnionymi podmiotami kompleksu praw i obowiązków małżeńskich dla optymalnej realizacji funkcji społecznych założonej przez ich związek rodziny” (J. Winiarz, *Prawo rodzinne*, Warszawa 1994, s. 33 i n.). Z kolei J. Ignatowicz i M. Nazar definiują małżeństwo jako: „powstały z woli małżonków, ale w sposób sformalizowany, trwały związek kobiety i mężczyzny, będący także stosunkiem prawnym o charakterze wzajemnym; związek ten polega na maksymalnym zespoleniu małżonków w sferze ich stosunków osobistych oraz poważnym powiązaniu w sferze stosunków majątkowych; obydwójce partnerzy tego związku mają przy tym równorzędną pozycję” (por. J. Ignatowicz, M. Nazar, *Prawo rodzinne*, Warszawa 2005, s. 78). Kolejny z autorów, T. Smyczyński, podkreśla, że małżeństwo jest **trwałym**, ale nie nierozzerwalnym, związkiem mężczyzny i kobiety, opartym na równorzędności stron, którego celem jest wspólne pożycie, realizacja dobra małżonków, dobra założonej rodziny i jej celów społecznych (zob. T. Smyczyński, *Prawo rodzinne i opiekuńcze. Analiza i wykładnia*, Warszawa 2001, s. 38). Uprawnienia i obowiązki o charakterze majątkowym dzieli się natomiast na zależne i niezależne od ustroju majątkowego występującego między małżonkami (por. J. Strzebińczyk, *Prawo rodzinne...*, s. 127 i n.). Należy zgodzić się z T. Smyczyńskim, że ustawodawca, nie definiując małżeństwa, „kształtuje prawny model małżeństwa obowiązujący w danym państwie” (por. T. Smyczyński, *Ochrona rodziny w Konstytucji RP*, PiP 1994/2, s. 7). Powyższy proces odbywa się przez określenie cech małżeństwa jako związku monogamicznego czy też związku mężczyzny i kobiety. Cechą małżeństwa jest ponadto „maksymalne zespolenie małżonków w sferze ich stosunków osobistych oraz znaczne powią-

zanie w sferze stosunków majątkowych przy zachowaniu równorzędnej pozycji męża i żony” (T. Smyczyński, *Ochrona rodziny...*). Zgodnie z tezą wyroku SN z 17.01.1997 r., II CKN 69/96, niepubl.: „Prawne pojęcie małżeństwa ma sens jednoznaczny, zgodny z naturą rodzaju ludzkiego, potwierdzony w art. 1 § 1 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego”. Trybunał Konstytucyjny w wyroku z 22.11.2016 r., K 13/15, LEX nr 2152312, przywołując art. 18 Konstytucji RP, określił **małżeństwo** jako „sformalizowany i znajdujący się pod ochroną państwa związek mężczyzny i kobiety”.

2. Uwzględnwszy powyższe uwagi, należy uznać małżeństwo za **stosunek prawny**, którego źródłem jest **zawarcie małżeństwa**. Nie budzi wątpliwości, że jest to **stosunek kwalifikowany**. Oznacza to, że **podmiotami małżeństwa mogą być kobieta i mężczyzna** posiadający zdolność do zawarcia małżeństwa. Wątpliwości mogą dotyczyć treści tego stosunku, tzn. czy jest to stosunek mieszany, o charakterze osobisto-majątkowym, czy też stosunek osobisty. Można, jak się wydaje, wyróżnić dwie koncepcje. Zgodnie z pierwszą z nich, którą nazwiemy koncepcją **monistyczną**, stosunek prawny małżeństwa obejmuje także stosunek majątkowy małżonków, którego źródłem jest ustawa, intercyza lub orzeczenie sądu. Zgodnie z powyższym stanowiskiem nie można mówić o „samodzielnym” stosunku majątkowym małżonków, którego źródłem byłaby ustawa w przypadku ustawowego ustroju majątkowego małżonków, umowa w przypadku ustroju umownego czy też orzeczenie sądu lub przepis prawa w przypadku ustroju przymusowego. Przedstawiona koncepcja zakłada, że nie można traktować małżeństwa jako dwóch stosunków prawnych, tj. pierwszego o charakterze osobistym i drugiego o charakterze majątkowym. Mamy do czynienia z jednym stosunkiem prawnym, tj. stosunkiem małżeństwa, w skład którego wchodzi **elementy o charakterze osobistym, jak i majątkowym**. Argumentu przemawiającego za koncepcją monistyczną może dostarczyć brzmienie przepisów regulujących skład majątków małżonków w ustroju ustawowym, tj. art. 31 i 33 k.r.o. W art. 31 § 1 k.r.o. ustawodawca, definiując majątek wspólny, podkreśla, że obejmuje on przedmioty majątkowe nabyte w czasie trwania wspólności przez oboje lub też przez jednego małżonka. Majątek wspólny jest zatem określany według kryterium podmiotowego,

Grzegorz Jędrejek – doktor habilitowany nauk prawnych; profesor Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, kierownik Katedry Postępowania Cywilnego UKSW; sędzia Trybunału Konstytucyjnego; autor około 200 publikacji z różnych dziedzin prawa, w tym w szczególności z zakresu prawa rodzinnego.

Komentarz ma pomóc w dokonaniu wykładni przepisów Kodeksu osobom stosującym prawo rodzinne. Nie zawsze są to wykwalifikowani prawnicy, gdyż prawo rodzinne stanowi ten dział prawa, z którym muszą się zetknąć właściwie wszyscy. Dlatego w zamierzeniu autora język opracowania ma być zrozumiały i przystępny dla każdego czytelnika. Autor unika zatem skomplikowanych dyskusji doktrynalnych, starając się przedstawiać stanowisko dominujące w judykaturze. Podkreślone zostały także najważniejsze pojęcia występujące w tekście.

Książka będzie przydatna w rozwiązywaniu kasusów z zakresu prawa rodzinnego, które występują zarówno w toku nauki prawa, jak i w praktyce. Jej walorem jest obszerna bibliografia dotycząca poszczególnych zagadnień regulowanych w ustawie.

W publikacji zostały uwzględnione nowelizacje Kodeksu przyjęte przez ustawodawcę w latach 2015–2017. Uaktualniono powoływane orzecznictwo Sądu Najwyższego, Trybunału Konstytucyjnego oraz sądów powszechnych. Niektóre zagadnienia, np. dotyczące małżeńskich umów majątkowych, zostały pogłębione, a przy tym przedstawione w sposób, który nie powinien budzić problemów interpretacyjnych.

Jest to drugie, jednotomowe wydanie komentarza do Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, które powstało na podstawie trzech tomów komentarza opublikowanych w latach 2013–2014.

Książka jest przeznaczona dla praktyków prawa – sędziów, radców prawnych, adwokatów, notariuszy. Będzie też pomocna dla osób biorących udział w sprawach rodzinnych lub zamierzających dochodzić swoich roszczeń na drodze sądowej.

ZAMÓWIENIA:

INFOLINIA 801 04 45 45, FAX 22 535 80 01

ZAMOWIENIA@WOLTERSKLUPER.PL

WWW.PROFINFO.PL

ISBN 978-83-8107-681-4

